

[AULA D'ECOLOGIA] L'amenaça constant de les epidèmies

Albert Punsola (/autor/albert-punsola-44)

04/05/2006

Més informació sobre l'aula d'ecologia, [aquí](http://sostenible.cat/node/107637) (http://sostenible.cat/node/107637). En els darrers anys les epidèmies han adquirit un ressò mediàtic de gran abast i el darrer exemple el tenim en la grip aviària. De fet, els mitjans de comunicació tendeixen a amplificar de vegades alguns fenòmens abans que arribin a un estadi d'autèntica gravetat però també és cert que la història ens mostra que les conseqüències d'una epidèmia, per insignificants que semblin en un principi, poden arribar a ser devastadors a mesura que s'escampa. La primera sessió del cicle Aula d'Ecologia del mes d'abril ha estat dedicada a les epidèmies, precisament des d'una perspectiva històrica. La conferència ha anat a càrrec del Doctor en veterinària Enric Mateu, que és també professor titular del departament de Sanitat i Anatomia Animal de la [Universitat Autònoma de Barcelona](http://www.uab.cat/) (http://www.uab.cat/). Mateu ha repassat els efectes de diferents epidèmies des dels orígens de la civilització i ha arribat a la conclusió següent: "un món sense malalties és una utopia". El doctor Mateu ha situat l'origen dels primers bacteris fa 1,500 milions d'anys: això vol dir que des que van aparèixer els artròpodes i els cordats, i a partir d'ells la resta d'animals, van existir malalties que delmaven les poblacions però, alhora, els animals -peixos, rèptils, amfibis, aus i després mamífers- i els seus organismes eren capaços de crear anticossos per lluitar contra aquestes malalties. Més endavant, a mesura que el ser humà evoluciona cap a la civilització comencem a tenir proves de com la tuberculosi o la verola ja afectaven les persones. Són proves físiques -de les mòmies egípcies- però també dels registres que es van generalitzar en el món antic. Els grecs, que en van generar de forma àmplia i detallada, recullen dades sobre una greu pesta a Atenes en el segle V abans de Crist. En aquest cas, amb una novetat, ja que es tracta de la primera descripció històrica de com la gent que sobrevivia a una greu malaltia quedava immunitzada. Se sap també, pel mateix registre fet per l'historiador Tucídides, que aproximadament el 25% de la població de la ciutat-estat va desaparèixer en aquest greu episodi. **Vies d'expansió** Posteriors registres històrics van ajudar a entendre quines eren les vies d'expansió de les malalties. Per il·lustrar-ho el doctor Mateu ha parlat del cas de la pesta de Justinià i de la ben coneguda pesta negra que va afectar a Europa a mitjan segle XIV. La primera epidèmia es va estendre per l'Imperi Romà d'Orient en el segle VI després de Crist. Els registres assenyalen clarament com l'expansió de la malaltia segueix unes pautes molt clares, vinculades als moviments de tropes, i els anys en què arriba a un lloc o altre coincideixen perfectament amb les operacions militars i el desplaçament de persones. Tal com el doctor Mateu ha subratllat "les epidèmies no volen per l'aire sinó que es transmeten pel contacte directe". Però l'epidèmia més greu va ser la pesta negra que es va escampar per tot el continent -primer per la costa i després per l'interior- i segons els historiadors en cinc anys, entre 1347 i 1351, va reduir en un 30% la població d'Europa. Segons el doctor Mateu "Avui sabem que aquesta pesta s'havia originat a l'interior de la Xina, probablement cap al 1320, i fa uns 100 anys es va descobrir el mecanisme de contagi". Aquest mecanisme no és altra que el pas d'un bacteri que es troba en la puça que fa de paràsit a les rates a les persones. En aquells anys el creixement dels nuclis urbans, amb unes condicions d'especial insalubritat, va fer el cicle de contagi es multipliqués. Les conseqüències d'aquesta pesta van anar més lluny de la catàstrofe demogràfica ja que van fomentar les heretgies dins el cristianisme i l'antisemitisme. "Es va acusar els jueus d'enverinar l'aigua" -ha assenyalat el doctor Mateu. La irracionalitat front al desconegut no és patrimoni del nostre temps. **Xoc de civilitzacions** El descobriment d'Amèrica -que prefigura la globalització- suposa la trobada de dues civilitzacions amb

algun element més que la diferència cultural. Algunes malalties eren presents a les dues bandes de l'Atlàntic però moltes d'altres eren pròpies de cada continent. Els historiadors també han registrat una altra catàstrofe demogràfica en el continent americà al llarg dels segle XVI. Hi ha registres de nombroses epidèmies i la mateixa caiguda de l'Imperi Asteca es va deure en gran part a l'extensió de la verola portada per un esclau africà que el 1520 va ser deembarcat a l'actual Mèxic. Les xifres són difícils d'establir, donades les limitacions de les estadístiques d'aquell temps, però s'ha estimat que el territori d'Amèrica Central tenia, abans de la conquesta castellana, entre 8 i 20 milions de persones i el cens de 1595 en registrava entre 2 i 4 milions de persones. Segons el doctor Mateu diversos factors van propiciar l'extensió de les epidèmies: "eren malalties per les quals la població no tenia defenses i eren de fàcil transmissió, sobretot pels costums dels indígenes entre els quals era corrent la proximitat física amb hàbits com els banys col·lectius".

Pesta bovina i ciència Al segle XVIII Europa va patir la pesta bovina amb la mort d'uns 200 milions de caps de bestiar. En aquest cas la malaltia va venir també d'Àsia encara que hi ha dues hipòtesis: la que situa l'origen a l'Àsia Central i la que s'inclina pel Caucas. Sigui com sigui, aquesta epidèmia va reduir els recursos alimentaris dels europeus i va causar greus desequilibris socials. Fins i tot alguns historiadors l'han situada com un dels factors que va propiciar la fam a França que, al seu torn, seria un element més d'instabilitat que hauria portat a la Revolució Francesa. Però, a banda d'aquesta possibilitat, la pesta bovina es troba de forma clara en l'origen de nombrosos descobriments científics com el termòmetre o la vacuna i va fomentar el naixement de les escoles de veterinària. La pesta bovina avui encara és present en alguns nuclis del continent africà, on va passar durant la fase de colonialisme europeu entre 1880 i les primeres dècades del segle XX. Només entre 1880 i 1900 s'ha estimat que van morir en aquest continent 225 milions de bovins.

La grip aviària El doctor Mateu ha assenyalat sobre la grip aviària que perquè sigui un problema greu cal que es donin tres circumstàncies alhora. La primera és que es desenvolupi un nou tipus de virus; la segona que pugui infectar els humans i la tercera és que els humans que tinguin la malaltia es puguin contagiar entre ells. "Les dues primeres circumstàncies es donen, però la darrera encara està per demostrar". A més, ha assenyalat que "si la malaltia arriba a les aus domèstiques en observar animals morts és impossible que aquests mateixos animals passin a la cadena alimentària". Hi ha molts filtres però tot i així el doctor Mateu ha advertit que "això no vol dir que no s'hagi d'estar atent". Front a l'alarmisme generalitzat, Enric Mateu ha transmès una visió positiva i ha manifestat que « mai en la història havíem tingut la capacitat de lluitar contra les malalties que tenim en aquest moment ». Si bé ha precisat que es referia a "els occidentals" com a subjecte de la frase. Tot seguir ha volgut recordar el que tothom ja coneix d'una manera o altra: "la situació a l'Àfrica amb la SIDA és molt greu amb països on el 40% de la població és seropositiva". I ha assenyalat sense embuts que aquesta situació és possible "perquè els africans no importen a ningú". Per acabar ha fet una referència al canvi climàtic i ha constatat que l'augment de temperatures suposa "un perill real que algunes malalties tropicals es puguin desenvolupar en latituds superiors". El doctor Mateu ha tancat la seva brillant conferència amb una reflexió de tipus filosòfic en el sentit que la malaltia acompanya des de sempre els sers vius i ho seguirà fent "perquè la vida i la mort són dues cares de la mateixa realitat".

Adjunt

Mida

Foto: Albert Punsola.

73.39

(<https://www.sostenible.cat/sites/sostenible.cat/files/public/migraciudades/img/aulaecologiaepidemies.jpg>) KB

Share 0

Tuit

(<https://plus.google.com/share?url=https%3A//www.sostenible.cat/noticia/aula-decologia-lamenaca-constant-de-les-epidemies-0>)

(<https://www.sostenible.cat/print/noticia/aula-decologia-lamenaca-constant-de-les-epidemies-0>)

Relacionats

Butlletí

Correu electrònic *

Subscriu

[Enviaments anteriors \(/newsletter/sostenible\)](#)

(/)

Revista de la **xarxa** de ciutats
i pobles cap a la sostenibilitat

**Diputació
Barcelona**

<http://www.diba.cat>

[Arxiu \(/arxiu\)](#)

[Continguts per categoria \(/tagclouds/chunk/3\)](#)

[Continguts per etiqueta \(/tagclouds/chunk/1\)](#)

[Continguts per municipi \(/tagclouds/chunk/2\)](#)

[Avís legal \(http://www.diba.cat/avislegal\)](http://www.diba.cat/avislegal)

[Contacte \(/formulari/contacte\)](#)

[RSS \(https://www.sostenible.cat/pagina/rss#overlay-context=\)](https://www.sostenible.cat/pagina/rss#overlay-context=)

<https://www.facebook.com/Sosteniblecat-146513494888>

<http://www.twitter.com/xarxasost>

<http://youtube.com/xarxasost>

[\(rss.xml\)](#)